نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
سال پنجم، شماره اول، بهار ۱۴۰۰، صفحات ۱۲ تا ۱۷

پژوهشی

چالش‌ها و محورهای راهبردی اولویت‌دار نخبگان سلامت

مرضیه وحیددستجردی[۱]، نسرین سلطان‌خواه[۲]، پروین پاسالار[۳]، معصومه حسینی*[۴]، مینا شیخ‌الاسلام‌زاده[۵]

چکیده

زمینه و هدف: منابع انسانی نخبه و کارآمد نقش حیاتی در عرصه‌های مختلف ملی داشته و از اصلی‌ترین عوامل رشد و توسعه کشورها به شمار می‌رود، کمبود این سرمایه اثربخش فرایند توسعه را در کشورهای در حال توسعه به تأخیر می‌اندازد. بنابراین شناسایی چالش‌های مرتبط با آنها و مدیریت مطلوب آنها بسیار مهم تلقی می‌شود. هدف مقاله حاضر شناسایی چالش‌ها و راهبردهای اولویت‌دار در حوزه نخبگان سلامت کشور است.

روش: مطالعه حاضر از نوع کیفی است. گروه علمی سلامت زنان فرهنگستان علوم پزشکی با بررسی و تحلیل اسناد بالادستی و روش بحث گروهی با حضور مدیران مرتبط با نخبگان کشور، متخصصان علوم بالینی و سلامت در سه جلسه دو ساعته موضوعات و چالش‌های اولویت‌دار مرتبط با نخبگان سلامت از منظر اسناد بالادستی مربوطه، نظرات خبرگان و براساس شرایط موجود در کشور را مشخص کردند.

یافته‌ها: با بررسی و تحلیل اسناد بالادستی و نظرات شرکت‌کنندگان در بحث‌های گروهی، تعریف نخبه و نخبه پروری مورد اجماع واقع شد. همچنین مجموعه‌ای مشتمل بر ۲۷ چالش مانند کاهش سهمیه آزاد برای ورود به رشته‌های پزشکی، کافی نبودن حمایت‌های لازم برای تحصیل در مقاطع بالاتر، نبود ضمانت اجرایی تکالیف محول شده به دستگاه‌ها در امور نخبگان تدوین شد. چالش‌ها و مشکلات مرتبط با مراحل سه‌گانه نخبه‌پروری شامل پرورش و شناسایی نخبگان (۴چالش)، هدایت نخبگان (چالش۵)، حمایت و به‌کارگیری نخبگان (۳چالش) نیز مطرح و جمع‌بندی شد.

نتیجه‌گیری: با توجه به شرایط کنونی و وجود چالش‌ها و مشکلات مطرح شده با پدیده مهاجرت نخبگان مواجه هستیم، ارائه راهکارها باید با استفاده از توان و ظرفیت‌های تمامی دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط تدوین شود. اجرای راهکارهای پیشنهادی نیازمند زیرساخت‌ها و فرایندهای مناسب، همکاری بین‌بخشی و مشارکت جامعه نخبگان در راستای تحقق چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و کسب جایگاه مرجعیت علمی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: چالش، راهبرد، سواد سلامت، نخبگان

مقدمه

منابع انسانی نخبه و کارآمد در عرصه‌های مختلف ملی، نقش حیاتی داشته و از مهم‌ترین سرمایه‌های هر کشور و سازمانی به‌شمار می‌روند(۱). از آنجا که نیروهای انسانی کارآمد و نخبگان جامعه با استفاده از درایت خویش و با مدیریت منابع، مهم‌ترین نقش را در توسعهٔ هر کشور دارند (۲)، مدیریت مطلوب آنها بسیار مهم تلقی می‌شود. نخبگان به دلیل توانایی تغییر ساختار نظام‌ها، در پویش تحولات و توسعه جامعه نقش انکارناپذیری دارند (۳). به همین جهت لزوم مدیریت بهینه این منابع، برای همگان مشخص شده است. مدیریت منابع انسانی نخبه و مستعد، نشان‌دهنده نوعی تغییر پارادایم از مدیریت منابع انسانی سنتی به مدیریت منابع انسانی نوینی است که دربرگیرنده توجه ویژه به نخبگان است (۱).

امروزه مسئله نخبگان در کشورهای مختلف همواره مورد توجه است. اگرچه رویکردها متفاوتند، ولی برنامه‌های اجرایی، اختلاف زیادی با یکدیگر ندارند (۴)، و تأکید می‌کنند نظام نخبگان لازم است از کارکردهای شناسایی، جذب و هدایت، شامل آموزش و پرورش، به کارگیری، حمایت، تکریم، الگوسازی و نگهداشت برخوردار باشد (۵).

در جمهوری اسلامی ایران نیز اسناد بالادستی بر موضوع نخبگان مترتب بوده و بهره‌مندی از نخبگان را در حل مسائل کشور مورد تأکید قرار داده است. به طوری که بند۷ - ۲ سیاست‌های کلی علم‌وفناوری بر شناسایی نخبگان، پرورش استعدادهای درخشان و حفظ و جذب سرمایه‌های انسانی برای بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام آموزشی و تحقیقاتی کشور به منظور دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و شکوفایی علمی تأکید دارد (۶).

۱. استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران
۲. استاد دانشگاه الزهرا، تهران، ایران
۳. استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۴. * نویسنده مسئول: گروه سلامت زنان فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران Hosseini.maso@gmail.com
۵. گروه سلامت زنان فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

از سوی دیگر، تحقق اهداف و چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران نیازمند وجود ساختارها، فرایندها و نظام‌هایی است تا در آن پیش‌قراولان پیشرفت و کمال بتوانند شکل‌دهنده، جهت‌دهنده و سازنده جامعه و برآورنده نیازهای یک کشور باشند؛ در این مسیر نخبگان جامعه نقشی یگانه و برجسته ایفا می‌کنند. نخبگان در فضایی زندگی می‌کنند که مهم‌ترین ویژگی‌های آن ژرف‌نگری، خلق، گشودن باب‌های جدید و پیمودن راه‌های نو است. این امر تعهدات و مسئولیت‌های متقابلی را بین جامعه و نخبگانکه خود متعلق به این جامعه هستند، پدید می‌آورد. بر این اساس «سند راهبردی کشور در امور نخبگان» به منظور ایجاد محیطی پویا برای فعال‌سازی و اثرگذاری مناسب اجتماع نخبگان در تحولات کشور با هدف تحقق آرمان‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و دستیابی به چشم‌انداز کشور تدوین شده است. در آن سند تلاش شده تا مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی و با شناسایی صحیح مسائل، شرایط و امکانات کشور، دامنه شمول نخبگی را گسترش داده، راهبردها و اقدام‌های کلان را برای فراهم شدن زمینه‌های نخبه‌شناسی، نخبه‌پروری، نخبه‌گزینی و نخبه‌گماری درجهت نیل به اهداف فوق تبیین کند(۷).

مطابق سند راهبردی کشور در امور نخبگان، نخبه به فردی برجسته و کارآمد اطلاق می‌شود که در خلق و گسترش علم، فناوری، هنر، ادب، فرهنگ و مدیریت کشور در چارچوب ارزش‌های اسلامی اثرگذاری بارز داشته باشد و همچنین فعالیت‌های وی برپایه هوش، خلاقیت، انگیزه و توانمندی‌های ذاتی از یک سو و خبرگی، تخصص و توانمندی‌های اکتسابی از سوی دیگر، موجب سرعت بخشیدن به پیشرفت و اعتلای کشور شود. در سند، چشم‌انداز مرتبط با نخبگان کشور اینگونه ترسیم شده است که «جامعهِ نخبگانی مطلوب، جامعه‌ای است پویا که در آن اجتماعات نخبگانی در چارچوب ارزش‌های اسلامی– ایرانی و مبتنی بر اقتضائات نظام جمهوری اسلامی ایران، فرصت رشد و شکوفایی حداکثری را برپایه تنوع استعدادها و توانمندی‌های خود به دست آورده و ضمن حل مسائل جامعه، تدبیر امور تحول آن را در دست می‌گیرد».

در این راستا اهداف کلان مرتبط با نخبگان با توجه به چشم‌انداز عبارتند از:

۱. ایجاد زمینه‌های شناسایی، رشد و شکوفایی حداکثری استعدادهای فردی و گروهی و ارتقای ابعاد معنوی و دینی آنها
۲. تحقق نظام جامع (اخلاق نخبگی) مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و تلاش برای ترویج آن، به منظور رشد اخلاقی و معرفتی اجتماع نخبگانی و مصون‌سازی آنان
۳. رفع موانع فعالیت‌های نخبگانی، افزایش ظرفیت اجتماع نخبگانی و فرصت‌سازی مناسب بر اساس اصول عدالت و انصاف
۴. وسعت بخشیدن به دایره نخبگی و بهره‌گیری حداکثری از توان اجتماع نخبگانی در مدیریت تحولات کشور در سطح ملی و بین‌المللی
۵. مدیریت هدفمند گردش نخبگان و پیشگیری از خروج نخبگان از چرخه خدمت به جامعه
۶. تبیین و تنظیم مسئولیت‌ها و حقوق متقابل اجتماع نخبگانی و جامعه و افزایش حس دلبستگی ملی چارچوب گفتمان نظام اسلامی
۷. زمینه‌سازی شناخت و همکاری متقابل نخبگان مسلمان در سراسر جهان به منظور تحقق بین‌الملل اسلامی و برپایی تمدن نوین اسلامی
۸. جذب نخبگان در سطح جهانی (۷)

علاوه بر سیاست‌های کلی علم و فناوری و سند راهبردی امور نخبگان رهبر، به مناسبت چهلمین سال پیروزی انقلاب اسلامی، در بیانیه گام دوم انقلاب ضمن بررسی چهار دهه تلاش ملت بزرگ ایران، مسیر حرکت آینده انقلاب اسلامی و افق روشن آن را تبیین فرمودند. ایشان پیش‌تر نیز با ابلاغ عمومی سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، از آحاد جامعه به‌ویژه نخبگان خواسته بودند که با اظهارنظر خود نسبت به تکمیل و غنابخشی به این سند مهم اقدام کنند. به نظر می‌رسد مهم‌ترین رسالت امروز نخبگان جامعه اسلامی، ورود جدی به موضوعات مطرح شده توسط رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم و تلاش برای تحقق آن است. در این ارتباط به نقش نخبگان در جامعه و تحقق اهداف مطروحه در بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته شده است که بر آن اساس نقش نخبگان در جامعه شامل ۴ بعد ذیل می‌شود:

۱. راهبری جامعه به سوی اهداف عمومی به جهت مورد توجه بودن اقشار مختلف جامعه
۲. داشتن قدرت مرجع‌سازی نخبگان در جامعه و تسهیل دستیابی به چشم‌اندازها
۳. نقش زمینه‌سازی‌های فکری در جوامع و آمادگی ذهنی جامعه و افراد، برای تغییر و حرکت
۴. جایگاه نخبگان در نزد افکار عمومی و عموم افراد جامعه به عنوان گروه مرجع در حرکت‌های اجتماعی و تحولات جامعه (۸)

بنابراین می‌توان اذعان نمود که نخبگان نقشی بسیار مهم‌تر از دیگران در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی در گام دوم دارند. اول اینکه نخبگان جامعه به دلیل قدرت نفوذ فکری خود، توانمندی بالایی در افزایش کنش‌های عقلانی دارند که این امر یکی از ظرفیت‌های مهم و مورد نیاز برای حرکت در مسیر گام دوم انقلاب است. دومین توانمندی نخبگان به ظرفیت کارشناسی آنها باز می‌گردد. نخبگان بهتر از هر کسی، توانایی نقد و تحلیل کارشناسانه و ارائه نظرات کارشناسی دارند، ضمن آنکه اظهارنظر کارشناسی آنها می‌تواند در همراه‌سازی عمومی و ملی با برنامه‌های انقلاب در گام دوم، کمک شایانی نماید که این امر در سطح مدیران کشور، یکی از مهم‌ترین روش‌های تصمیم‌سازی است. اگرچه در جوامع، مدیران تصمیم‌گیرنده هستند؛ اما نباید تردید کرد که تصمیمات آنها تحت تأثیر نظرات کارشناسی و نقدهای منصفانه نخبگان است. همچنین نخبگان اگر خود را متعهد به نقد منصفانه و عملکرد

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

جدول ۱- چالش‌های مرتبط با نخبگان سلامت کشور

چالش	توضیحات
کاهش سهمیه آزاد برای ورود به رشته‌های پزشکی	کاهش سهمیه آزاد برای ورود به رشته‌های پزشکی به ۳۰ درصد و اختصاص بقیه ظرفیت دانشگاه‌ها به سهمیه‌های مختلف که در نتیجه شانس ورود دانش‌آموزان با استعداد و نخبه در رشته‌های گروه پزشکی کاسته خواهد شد. این مسئله حتی در مقطع تخصصی نیز وجود داشته و مهاجرت نخبگان از سطح تخصصی و فوق‌تخصصی به مقطع دیپلم جابجا می‌گردد. (سال گذشته فقط ۳۰ درصد به صورت آزاد وارد رشته پزشکی شدند، رتبه ۱ در دانشگاه تهران با رتبه ۸۳۰۰۰ کنار یکدیگر قرار گرفتند)
کافی نبودن حمایت‌های لازم برای تحصیل در مقاطع بالاتر برای نخبگان	با توجه به اینکه با بالاتر رفتن مقطع تحصیلی در داخل کشور ماندگاری نخبه در کشور افزایش خواهد یافت باید حمایت‌های لازم در این زمینه صورت گیرد، به‌عنوان مثال امکان تحصیل در مقطع تخصص بدون سپری کردن دوره طرح برای نخبگان پزشکی فراهم شود.
کافی نبودن مجوزهای جذب نخبگان	درحال‌حاضر سالانه ۱۰۰ مجوز استخدامی برای استخدام سریع نخبگان اختصاص داده شده است.
مشکلات اشتغال نخبگان در خارج از بخش‌های دولتی	مصوبه بنیاد نخبگان که شرکت‌های دانش بنیان یک فرد نخبه فارغ‌التحصیل مقطع دکتری یا کارشناسی ارشد را جذب کرده و بنیاد تا دو سال حقوق وی را پرداخت کند.
ناکافی بودن حمایت‌های اقتصادی و اجتماعی از نخبگان	بنیاد ملی نخبگان حمایت‌های محدودی از نخبگان دارد؛ اما اثربخشی آن نیازمند فضای عمومی امن فرهنگی، اقتصادی و سیاسی حاکم بر کل کشور است.
بهره‌گیری ناکافی از نخبگان در جهت رفع نیازهای جامعه	علاقمندی نخبگان به سمت و سوی نیاز جامعه سوق داده نمی‌شود و حمایت‌های لازم در این راستا به‌عمل نمی‌آید.
عدم ثبات سیاست‌های مرتبط با نخبگان در طول زمان	سیاست‌ها به طور سلیقه‌ای تغییر می‌کنند.
عدم تمایل نخبگان به تحصیل در رشته‌های علوم انسانی و ریاضی و افزایش تمایل به تحصیل در رشته پزشکی	با وجود نیاز جامعه به رشته‌های علوم اجتماعی، مهندسی و ریاضی به دلیل عدم وجود اشتغال مناسب برای سایر رشته‌ها و مسائل اقتصادی و اجتماعی تمایل تحصیل در این رشته‌ها توسط نخبگان و حتی دارندگان مدال المپیاد دانش‌آموزی و جهانی کم شده و به سمت رشته‌های پزشکی سوق داده می‌شوند.
عدم بهره‌وری و استفاده بهینه از نخبگان کشور و حفظ نخبگان در داخل کشور	عوامل چندگانه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در بهره‌وری و حفظ نخبگان مؤثرند.
نبود ضمانت اجرایی تکالیف محول شده به دستگاه‌ها در سند راهبردی کشور در امور نخبگان	دستگاه‌های اجرایی ملزم به ارائه گزارش در زمینه اقدامات مرتبط با امور نخبگان نشده‌اند.
عدم امکان گذراندن دوره سربازی در مراکز تحقیقاتی برای نخبگان مذکر	به‌تازگی این امتیاز حذف شده و امکان سپری کردن دوران سربازی برای نخبگان در مراکز تحقیقاتی وجود ندارد.
توجه ناکافی به افزایش جمعیت نخبگانی	- در نظر نگرفتن مزایا برای دانشجویان رشته پزشکی به‌عنوان مثال موارد ذیل از سوی بنیاد نخبگان برای ترغیب به فرزندآوری پیشنهاد شده است که در طول زمان حذف شده‌اند: محسوب شدن ۹ ماه مرخصی بارداری جز طرح پزشکان محاسبه نشدن طول مرخصی زایمان سقف مجاز در دوره پیمانی (وزارت علوم)
نقص در غربالگری‌های علمی و مناسب برای شناسایی افراد نخبه	به جز کنکور و یا آزمون‌های مشابه، باید معیارهای چندگانه دیگری نیز برای شناسایی نخبگان در نظر گرفته شود.
فراهم نبودن بستر مناسب برای اشتغال و اثربخشی در محیط کار برای نخبگان جذب شده	محیط‌های کاری پویا و حمایت‌کننده برای نخبگان جذب شده نمی‌باشند.
ضعف در زیرساخت‌های لازم جهت نخبه‌پروری با در نظر گرفتن عوامل چندگانه	از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار آموزش و پرورش می‌باشد که باید در این جهت ارتقا یابد.
فراهم نبودن بستر لازم برای اجرایی‌سازی آیین‌نامه‌های حمایتی	در مواردی که آیین‌نامه حمایتی موجود است پشتوانه اجرایی مناسب و ضمانت اجرایی دچار ضعف می‌باشد.
در دسترس نبودن گزارش از عملکرد سایر سازمان‌ها و دستگاه‌ها در حوزه نخبگان	به دلیل ملزم نبودن دستگاه‌ها به ارائه گزارش از عملکردشان در مورد نخبگان گزارشی ارائه نمی‌شود.
ضعف در انجام ارزیابی‌ها از اجرای سیاست‌ها و تصمیمات حوزه نخبگان	نظارت و پی‌گیری سند نخبگان بر عهده بنیاد ملی نخبگان است که آخرین گزارش در سال ۱۳۹۶ تهیه شده است.
عدم وجود آمار دقیق از میزان خروج نخبگان جهت رصد آنها برای داخل کشور	رصد میزان خروج نخبگان به شکل‌های پراکنده با همکاری برخی دستگاه‌ها مانند اداره گذرنامه انجام شده است. اما آمار رسمی و دقیق در دسترس نمی‌باشد و از سوی دیگر به دلیل نبود ارتباط با برخی کشورها امکان کسب آمار وجود ندارد. سیاسی شدن آمار خروج نخبگان نیز مسئله دیگری است.
مناسب نبودن نظام آموزشی و تربیتی حاکم بر جامعه در جهت تقویت و تحکیم نخبه‌پروری در کشور	نظام آموزشی و تربیتی مانع رشد و شکوفایی خلاقیت و استعداد فرزندان در سنین مدرسه می‌شوند.
وجود اختیار و قدرت کارشناسان سازمان‌ها و دستگاه‌ها در راستای برقراری مساوات نه عدالت برای تمامی افراد بدون در نظر گرفتن شرایط و امتیازات نخبگی	برای نخبگان باید تبصره‌هایی در نظر گرفته شود. آیین‌نامه و دستورالعمل‌های متناسب با سیاست‌های مرتبط با نخبگان تدوین یا اجرایی نشده است.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول ۱- چالش‌های مرتبط با نخبگان سلامت کشور

چالش	توضیحات
عدم تحمل، سعه صدر و پذیرش نخبگی توسط کارکنان و کارشناس دستگاه‌ها و یا در جامعه	کارکنان و کارشناسان دستگاه‌ها باید با مسائل مرتبط با نخبگان و اهمیت و ضرورت توجه به جامعه نخبگان آگاه شوند.
ضعف در توانایی برقراری‌های روابط اجتماعی توسط نخبگان	در آموزش‌های پایه‌ای در طول دوران مدرسه ضعف وجود دارد مانند برقراری ارتباط، راستگویی و ....
ناکافی بودن اعتبار تخصیص‌یافته به امور نخبگان در دستگاه‌ها و سازمان‌های اجرایی	در دستگاه‌های اجرایی ردیف بودجه‌ای مشخصی به امور نخبگان اختصاص داده نشده است.
کم رنگ بودن نقش نظارتی مجلس و قوانین حمایتی در خصوص نخبگان	نظارت و پیگیری سند راهبردی کشور در امور نخبگان بر عهده بنیاد ملی نخبگان است که طبق گزارش سال ۱۳۹۶ مشخص شد دستگاه‌های اجرایی در زمینه نخبگان اقدامات جدی انجام نداده‌اند.
نبود شواهد اطلاعاتی و پژوهشی کافی مرتبط با نخبگان در قالب شبکه تحقیقات جهت تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد علمی توسط سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران در امور نخبگان	پژوهش‌ها و تحقیقات مرتبط با نخبگان پراکنده بوده و یا در برخی موارد به دلایلی، محرمانه بوده و منتشر نمی‌شوند.
بهره‌برداری ناکافی از ظرفیت نخبگان ایرانی خارج از کشور	با وجود بانک نخبگان ایرانی خارج از کشور در معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت این چالش وجود دارد.

خالی از حب و بغض بکنند، خواهند توانست به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل تصمیم‌سازی، تأثیر بسیار مهم و البته درست در تصمیمات مدیران کشور ایفا کنند(۹ و ۱۰).

مرور بیانیه گام دوم انقلاب یادآور این نکته است که رهبر معظم انقلاب با نگاه عملیاتی و مخاطب قرار دادن جوانان، مسیر حرکت انقلاب را در گام دوم انقلاب تبیین و آن را به عنوان یک مسیر عملیاتی ترسیم کرده‌اند. تحقق اهداف در گام دوم، نیازمند رفع چالش‌های مرتبط و برقراری زیرساخت‌های فکری، عملی و علمی در جامعه است تا چشم‌انداز بزرگ آن که ایجاد تمدن نوین اسلامی است، تحقق یابد. بنابراین در این مرحله بحرانی و حساس، گروه علمی سلامت زنان فرهنگستان علوم پزشکی به درخواست شورای علمی فرهنگستان علوم پزشکی و ماهیت رسالت گروه، مطالعه حاضر را با هدف شناسایی موضوعات و محورهای مرتبط با نخبگان کشور براساس اسناد بالادستی و چالش‌های موجود در جامعه اجرا کرده است تا بتوان با راهکارها و سیاست‌های مناسب و مرتبط کشور را در راه دستیابی به چشم‌انداز کشور سوق داد.

روش

این مطالعه از نوع کیفی است و با استفاده از روش بحث گروهی انجام شده است. اعضا و مدعوین گروه سلامت زنان فرهنگستان علوم پزشکی به‌طورکلی شامل ۲۰ نفر از متخصصان علوم سلامت و بالینی فعال در حوزه سلامت زنان در رشته‌های تخصصی زنان، اپیدمیولوژی، پزشکی اجتماعی، مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، سیاست‌گذاری سلامت، تغذیه، بیماری‌های دهان و دندان، کودکان و نوزادان، گوارش کودکان، پوست، داروسازی، مامایی، حقوق و جامعه‌شناسی در این مطالعه شرکت کردند. پیوست معاونت علمی در ارتباط با موضوعات نخبگان توسط اعضا گروه مطالعه شده و سپس بحث و تعامل طی ۳ جلسه دو ساعته با حضور معاون سابق علمی و فناوری ریاست جمهوری و رییس بنیاد ملی نخبگان، سرکار خانم دکتر نسرین سلطان‌خواه و رییس مرکز رشد استعدادهای درخشان دانشگاه علوم پزشکی تهران، سرکار خانم دکتر نسرین پاسالار، در فرهنگستان علوم پزشکی انجام شد. در جلسات بحث گروهی، موضوعات و چالش‌های مرتبط با نخبگان از منظر اسناد بالادستی مربوطه، نظر خبرگان و شرایط موجود در دانشگاه‌ها، دستگاه‌ها و سایر سازمان‌ها در کشور مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفتند. سپس لیست چالش‌ها و مشکلات مرتبط با نخبگان سلامت مشخص و با نظر شرکت‌کنندگان و خبرگان حاضر در جلسات، بحث گروهی اولویت‌بندی شد.

یافته‌ها

با بررسی و تحلیل اسناد بالادستی و نظرات شرکت‌کنندگان در بحث گروهی، تعریف نخبه و نخبه‌پروری مورد اجماع واقع شد. همچنین با تحلیل پیوست موضوعات مرتبط با نخبگان و بحث درباره مسائل نخبگان در جلسات بحث گروهی، مجموعه‌ای مشتمل بر ۲۷ چالش تدوین شد که در جدول ۱ به ترتیب اولویت ارائه شده است. در ادامه نشست چالش‌ها و مشکلات مرتبط با مراحل سه‌گانه نخبه‌پروری در جامعه مطرح شده که در جدول ۲ اشاره شده است.

تعریف نخبه

نخبه به فردی کارآمد اطلاق می‌شود که تلاش می‌کند به طور مسئولانه و با مشارکت جمعی در خلق و گسترش علم، فناوری، هنر، ادب، فرهنگ و مدیریت کشور در چارچوب ارزش‌های جامعه اثرگذاری بارز داشته باشد. همچنین فعالیت‌های وی برپایه هوش، خلاقیت، انگیزه و توانمندی‌های ذاتی از یک سو و خبرگی، تخصص و توانمندی‌های اکتسابی از سوی دیگر، موجب سرعت بخشیدن به رفع نیازهای جامعه و پیشرفت و اعتلای کشور شود.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

جدول ۲- چالش‌ها در مراحل سه‌گانه نخبه‌پروری

پرورش و شناسایی نخبگان	هدایت نخبگان	حمایت و به‌کارگیری نخبگان
• ضعف برنامه‌های آموزش کلاسیک در سطوح مختلف تحصیلی در شناسایی توانایی ذاتی افراد و شکوفایی آن، پرورش خلاقیت و تفکر، ایجاد دانش براساس استدلال و تحلیل و مهارت به‌کارگیری دانش • ضعف سیاست‌ها و برنامه‌ها در ایجاد انگیزه، مسئولیت‌پذیری و شور زندگی و کار • ضعف نظام آموزشی در آگاه‌سازی دانش‌آموزان، هنرآموزان، دانشجویان و خانواده‌های آنان از استعداد و توان‌هایشان و فرصت‌های به‌کارگیری آنها در زمینه‌های مورد علاقه و نیاز جامعه • - ضعف معیارها و فرایندهای شناسایی نخبگان در سطوح مختلف تحصیلی و سنی	• ضعف در هدایت علمی و مشاوره‌های تحصیلی و مهارتی • ضعف در پیشگیری از تک‌بعدی شدن نخبگان و پرورش سایر مهارت‌های مورد نیاز آنان برای استفاده بهینه از توان‌هایشان مانند مهارت کار گروهی و برقرای روابط و تعامل سالم • ضعف در ایجاد محیطی شاد و پویا برای نخبگان • ضعف در هدایت نخبگان در کسب مهارت زندگی و توانایی حل مسئله • کم رنگ بودن هویت و ملیت ایرانی	• عدم شناسایی نیاز جامعه • عدم شناسایی نیاز نخبگان • عدم به‌کارگیری نخبگان و توان آنان در جهت رفع نیاز

تعریف نخبه‌پروری

تمامی فعالیت‌هایی که در سطح جامعه متناسب با گروه‌های مختلف اجتماعی با هدف شکوفایی توانایی‌های ذاتی و خلاقیت، ایجاد انگیزه، مسئولیت‌پذیری، شور زندگی و کار، افزایش آگاهی، دانش، مهارت و توانمندی به کارگیری دانش در افراد جامعه انجام می‌شود.

نتیجه‌گیری

با وجود تأکید بر نقش نخبگان و اهمیت حضور جامعه نخبگانی در تحقق چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد بالادستی و ذکر آن در سیاست‌های کلی، سند راهبردی کشور در امور نخبگان و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، با چالش‌های عدیده‌ای در امور نخبگان و در مراحل نخبه‌پروری مواجه هستیم. در زمینه شناسایی نخبگان، توصیه می‌شود از سطوح پایین مانند سال‌های اولیه زندگی اقدام شود، که متاسفانه مراکز و مؤسسات فعال در این زمینه به‌صورت جزیره‌ای فعالیت می‌کنند. لذا با ایجاد شبکه برای این بخش‌ها و موسسات می‌توان سرمایه اجتماعی را تقویت کرد. همچنین باید زیرساخت‌ها به‌گونه‌ای طراحی شوند که فشار جامعه و استعداد و علاقه فرد نخبه در نهایت با یکدیگر همسو شده و یکدیگر را تقویت کنند. درصورتی‌که شناسایی استعداد نخبگان در سال‌های اولیه زندگی و سطوح پایین صورت نگیرد، پس از ورود به دانشگاه با وجود شانس انتخاب رشته دوم به کمک مشاوره تا حدودی می‌توان علاقمندی و استعداد فرد نخبه را جهت داد.

باید توجه داشت در زمینه هدایت نخبگان، تنها هدایت‌های علمی مطرح نمی‌باشد، بلکه شاد زیستن، لذت بردن از زندگی، دارا بودن مهارت‌های زندگی و داشتن عرق ملی و اهمیت به ملیت و هویت ایرانی مورد فراموشی و غفلت واقع شده است. بنابراین ترغیب نخبگان در برنامه‌های آموزشی برای حفظ استقلال و پیشرفت کشور باید در دستور کار سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان قرار گیرد. از سوی دیگر برنامه‌ریزی مربوط به نخبگان، توسط مسئولان برای آینده کشور براساس اسناد بالادستی و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی باید مورد توجه قرار گیرد.

از سوی دیگر برای ورود و تأثیرگذاری نخبگان منطبق با نیاز جامعه باید حمایت‌های لازم و کافی برقرار باشد، به‌طوری‌که نیازهای جامعه و نیاز نخبگان شناسایی شده و فصل مشترک بین آنها مشخص شود، و برای رفع این نیازها حمایت صورت گیرد. همچنین در به‌کارگیری فرد نخبه نیز باید شایسته‌سالاری و برخوردهایی همراه با احترام و محبت مورد توجه واقع شود. بطور کلی باید در مورد نخبگان بادقت عمل شود ولی این دقت در جهت رشد آنها و رفع نیازهای جامعه باشد، چرا که تحقیقات نشان داده است هر دوره تحصیلی که افراد نخبه در داخل کشور می‌گذرانند شانس ماندگاری آنها در کشور بیشتر می‌شود.

با شرایط کنونی و وجود چالش‌ها و مشکلات مطرح شده منطبق با هدف بررسی حاضر، ایران همچون بسیاری از کشورهای جهان با پدیدهٔ مهاجرت نخبگان مواجه است. باید با راهکارهای اصولی و کارشناسی و رفع چالش‌ها و به‌کارگیری سیاست‌های مناسب، مهاجرت نخبگان را به حداقل رساند، و در صورت مهاجرت نخبگان، با سیاست‌های جایگزین بهترین بهره‌برداری را نمود. همچنان که کمیسیون جهانی مهاجرت بین‌المللی (GCIM) توصیه کرده مهاجرت بین‌المللی باید به بخشی جدایی‌ناپذیر از استراتژی‌های ملی، منطقه‌ای و جهانی برای رشد اقتصادی، در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته تبدیل شده و به‌عنوان یک فرصت مهم برای توسعه و استفاده حداکثری از پتانسیل آن باشد تا مهاجرت نخبگان به پیامدهای توسعه در کشورهای درحال توسعه آسیب نرسانده و به ابزاری در جهت کاهش فقر و توسعه اقتصادی در کشور مبدأ تبدیل شود. چنین راهکاری نیازمند بهره‌مندی از شیوه‌های جدید برای تسهیل درگیر کردن جوامع مهاجران نخبه در توسعه کشورهای زادگاه خود است و مواردی است که می‌بایست توسط سیاست‌گذاران توسعه در سطح وسیع و در همه سطوح و در هر کشوری مدنظر قرار گیرد. همچنین به منظور مرتفع‌سازی چالش‌های مرتبط با نخبگان سلامت کشور باید ارائه راهکارها با

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]

استفاده از توان و ظرفیت‌های تمامی دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط از جمله وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه‌های علوم پزشکی و فرهنگستان علوم پزشکی تدوین شده و نقش هر یک در کمک یا حمایت از جامعه نخبگانی در جهت رفع آنها توسط سایر سازمان‌ها در سطح جامعه مشخص شود. همچنین باید مدنظر قرار گیرد که اجرای راهکارهای پیشنهادی برای رفع چالش‌های مشخص شده در بررسی حاضر نیازمند زیرساخت‌ها و فرایندهای مناسب، همکاری بین‌بخشی و مشارکت جامعه نخبگان در راستای تحقق چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و کسب جایگاه مرجعیت علمی است.

Original

Challenges and Strategic Priorities of Health Elites

Marzieh Vahid Dastjerdi[1], Nasrin Soltankhah[2], Parvin Pasalar[3], Masoumeh Hosseini[4*], Mina Sheikh Al-Islamzadeh[5]

Abstract

Background: Elite and efficient human resources have vital roles in various levels of national and they are considered as the main factors of growth and development of countries. Lack of this effective capital delays the development process in developing countries. Therefore, identifying the challenges and their proper management is considered very important. The purpose of this article is to identify challenges and strategic priorities of health elites.

Methods: The present study is qualitative study. Women's Health Department of the Academy of Medical Sciences reviewed and analyzed upstream documents and group discussion with the presence of managers related to the country's elite, clinical and health experts in three sessions identified priority issues and challenges related to health elites from the perspective of relevant upstream documents, expert opinions and country conditions.

Results: A set of 27 challenges was developed by analyzing and discussing elite-related issues and upstream document in group discussion sessions; reduction of free quota for entering medical fields, insufficient educational support, lack of executive guarantee for the tasks assigned to the agencies in the country's strategic document on elite affairs

Also, the challenges and problems associated with the three stages of elitism were discussed and summarized: cultivation and identification of elites (4 challenges), leadership of elites (Challenge 5), support and employment of elites (3 challenges).

Conclusion: We are currently facing the phenomenon of elite migration, the presentation of solutions should be developed using the power and capacities of all relevant agencies and organizations. The implementation of the proposed solutions requires appropriate infrastructure and processes, cross-sectoral cooperation and participation of the elite community in order to realize the vision of the Islamic Republic of Iran and gain the position of scientific authority.

Keywords: Challenges, Elite, Health Literacy, Strategies

منابع

1. Javaheri zadeh E. Identification and Ranking of Key Employees' Indicators in the Direction of Organizational Talent Management. Journal of Research in Human Resources Management 2014; 6(3): 165-191. [In Persian]
2. Azghandi A. Political elites of Iran between two revolutions. Tehran: Qoms; 1998. [In Persian]
3. Talebi Zeydi A, Rezaei J. Investigating the causes of migration of academic elites from Mazandaran during the years 1370-1380 Journal of Industrial Strategic Management 2010; 6(16): 59-65. [In Persian]
4. Bakhtiar Nasrabadi H.A, Nourouzi Reza Ali. A Study of Gifted Student's Satisfaction of Educational Indicators at University of Isfahan. Journal of Psychology 2006; 10(2): 233-247. [In Persian]
5. Nazemi A, Mousavinasab M. Consequences of Rethinking in Elite Concept. Journal of Science and Technology Policy 2012; 5(2): 17-33. [In Persian]
6. Policies of Science and Technology. 2014. Available at: https://cisc.msrt.ir/fa/news/242 [In Persian]
7. Supreme Council of the Cultural Revolution The strategic document of the elites. 2013. Available at: https://sccr.ir/News/6769/1 [In Persian]
8. Khamenei A. Statement of "The Second Step of the Revolution" addressed to the Iranian nation. publications of the Islamic Revolution; 2019. [In Persian]
9. Notes of the elites and their mission in the second step of the revolution. 2020. Available at: https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/12/27/1971800/% [In Persian]
10. Global Commission on International Migration (GCIM), Migration in an Interconnected World: New Directions for Action. Report of the Global Commission on International Migration. 2005. Available at: https://www.refworld.org/docid/435f81814.html

1. Professor, Tehran University of Medical Sciences, Permanent Member of Academy of Medical Sciences, Tehran, Iran
2. Professor, Alzahra University, Tehran, Iran
3. Professor, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
4. * Corresponding Author: Department Of Women's Health, Academy of Medical Sciences, Tehran, Iran, Hosseini.maso@gmail.com
5. Department of Women's Health, Academy of Medical Sciences, Tehran, Iran

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-16]